

O B S A H

Předmluva	15
I. ÚVAHY METODICKÉ. Nesnáze se studiem dřevěných staveb. Dosavadní způsoby badání, jejich metodologické nedostatky. Metoda etnografická, historicko-slohová, typologická, vývojová, sociologická. Metodologické směrnice dějin umění a etnografie. Kombinovaná metoda při studiu dřevěných staveb	17
Typisace budov. Přesné proměření a jeho důležitost. Teorie o vlivu přírody na stavby. Dobové změny závislé na změnách slohových a místních zvlátnostech. Srovnávací stylistický rozbor a jeho nadužívání. Teorie L. Adlera. Světové slohy a lidová tvorivost. Vnější ráz budov a jejich konstruktivní zvlátnosti. „Nejkrásnější“ ukázky a badání o stavbách vcelku. Zjevy pokrokové a úpadkové. Zděné a dřevěné stavby a jejich vzájemný vztah. .	19
Archivní a grafický materiál k dějinám dřevěných staveb a jiné dokumentární prameny.	23
II. DŘEVĚNÉ STAVBY VE SLOVANSKÝCH ZEMÍCH. Nejstarší svědectví o dřevěných stavbách ve slovanských zemích. Důležitost těchto zpráv. Svědectví římského stavitele Vitruvia v jeho díle: „De architectura“. Konstrukce budov slovanských a germánských. Nejstarší svědectví slovanského stavitelství. Reliefy na sloupu Trajanově v Římě z druhého stol. po Kristu s vyobrazeními života a budov Dáků. Letopisné zprávy z XI. až XIII. stol. Svědectví evropských cestovatelů	26
Typisace dřevěných chrámových staveb slovanských národů. Uchované památky v jednotlivých slovanských zemích. Tři hlavní skupiny slovanského stavitelství: západoslovanská, ukrajinská, severoruská. Stavby v býv. Polsku, v Čechách a na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Stavitelství ruské, jeho zvlátnosti konstruktivní a formální; typy ruských chrámů . . .	29
III. LITERATURA PŘEDMĚTU. Potřeba širšího přehledu literatury dřevěného stavitelství. Kresby dřevěných kostelů v nejstarších publikacích od st. XVII. počínajíc. Rytiny ukrajinských publikací XVII.—XVIII. stol. Popisy cizích cestovatelů XV. až XVIII. stol. Badání o dřevěných stavbách od pol. stol. XIX. počínajíc. Kresby T. Ševčenka, Kilisiňského a jiných. Články ve vídeňských „Mitteilungen“ od r. 1856. První slovanská práce J. Holovačského (r. 1859). Ruští autoři: Daľ, Uvarov, Badání V. Myškovského. Ukrajinská badatelská práce druhé pol. stol. XIX.	

„Schematismus“. Martynovič, Horlenko, Šucevyč. Ruské práce z konce XIX. stol.: Stasov, Suslov, Pavlinov. Polské práce z druhé pol. XIX. stol.: Dzieduszycki, Kolberg, Czołowski, M. Sokolowski, Puszet, Łuszczkiewicz. Německé práce Romstorferovy, Pasteinerovy a Kaindlova. Soustavná práce ukrajinských badatelů z počátku stol. XX.: E. Sičynskij, Archeologické sjezdy na Ukrajině a jejich důležitost; další autoři: Pavlučkyj, Novyčkyj, Rubij, Rozvadovskij, Januš (Karpovyč), Zubryčkyj, Jaremyč, V. a D. Ščerbakivskij. Názory ruských autorů a ukrajinských badatelů (Filjanskij, Slastjon, Novyčkyj, Varenycyn, Kryčevskij, Žukov, V. a D. Ščerbakivskij). Práce Volkova, Hrebenjaka, Lukomského, Šumyčkého, Šyročkého a jiných. Ruští autoři poč. XX. stol.: Nabrekov, Grabař, Krasovskij, Charuzin. Polští autoři (r. 1903—1907): Mokłowského „Sztuka ludowa w Polsce“, „Sprawozdania“ a jiná souborná vydání; Gloger, Obmiński, J. Zubrzycki a jiní. Maďarské a rumunské články z r. 1906—1911. Všeobecné přehledy světového umění (Diehl, Strzygowski) a jiné články neslovanských autorů. Práce ukrajinských autorů po válce: Lušpynskij, D. Antonovyč, Taranušenko, Holubec, V. Sičynskij, Zalozečkyj, Dragan. Ukrajinská literatura o profanním stavitelství. Polští autoři posledních let: Sas-Zubrzycki, Raczyński, Žukowski. Práce v „Zakladu Architektury Polskiej“ a jeho publikace. Jiné drobnější články polské a německé. Čeští autoři (po válce) o dřevěných cerkvích v Karpatech: Hůlka, Zapletal, A. Stránský, J. Vydra, Vavroušek, Z. Wirth. Album kreseb. Grafické práce J. Řeřichy. 33

IV. NÁZORY NA GENESI A EVOLUCI VÝVOJE DŘEVĚNÝCH STAVEB NA VÝCHODĚ EVROPY. Svéráznost slohu dřevěných staveb východohaličských (Holovačkyj). Jeho podobnost se slohem norským (Wolfskron). Popírání vlivů byzantských a západní Evropy (Uvarov). Typičnost trojvěžové budovy pro ukrajinské stavitelství (Daľ). Vlivy byzantské a gotické (Myškovskij). Východní a západní vlivy (Dzieduszycki). Pramen haličských staveb — Kyjev (Kovalčuk). Ruské a ukrajinské stavitelství a jejich podobnost? (Stasov, Nabrekov a jiní ruští autoři). Prapůvod ukrajinského kostela — chata (K. Mokłowski, V. Janusz, D. Ščerbakivskij), Svéráznost ukrajinského stavitelství a přetvoření byzantského slohu (E. Sičinskij, H. Pavlučkyj, V. Ščerbakivskij, A. Novyčkyj a jiní). Problém rozličných vlivů a evoluce vývoje. Závislost na slozích západoevropských (Antonovyč, Zalozečkyj). Vlivy arménské a indické (J. Strzygowski) . . 45

V. PROFANNÍ STAVITELSTVÍ. Rozdělení chalupního stavitelství na jednotlivé typy — huculský, bojkovský a lemkovský. Historická evoluce a místní etnografické zvláštnosti. Degenerace tvarů. 48

- Územní rozšíření huculského stavitelství. Typy přechodného obydli. „Kolyba“. Genese kulatých budov a jejich soudobé rozšíření. „Staja“ a její pravzory. Typ huculské vesnice. Obvyčejná obytná chalupa a její obměny. Stavební technika huculské chalupy a terminologie jednotlivých částí. Vazba srubu a různé systémy „zámků“ v oblasti Karpat. Konstrukce srubu huculské chalupy. Podlaha, strop a střecha. Estetické zvláštnosti huculské chalupy. Podsíní, štíty a jiné detaily budovy. Hospodářské budovy. Huculská „chata z graždoju“. Všeobecná dispozice budovy. Zachované památky. Srovnání s etruským domem. „Zymarky“ a jejich druhy. Rozšíření typu uzavřených budov. Vnitřní uspořádání huculské chalupy. Pec a její genese. Černé (kurné) chaty. Nábytek, jeho tvary a detaily; ozdoby světnice 50
- Bojkovština a její hranice. Bojkovská vesnice. Typy bojkovských staveb. Zvláštnosti stavitelství v územních změnách. Tuchelská chalupa. Konstrukce srubu, krytí a střechy; terminologie jednotlivých částí stavby. Vnitřní uspořádání světnice. Evoluce vývoje pece. Nábytek a jiné zařízení chalupy. Rozšíření bojkovského typu chalupy 67
- Lemkovština a její hranice. Typ lemkovské vesnice. Typy lemkovských chalup a jejich zvláštnosti v územních změnách. Konstrukce srubu a jiných částí stavby. Zvláštnosti lemkovských střech a jejich krytí. Vnitřní uspořádání světnice. Pec, nábytek, malování stěn uvnitř a zvenčí chalupy. Hospodářská stavení. „Sypanec“ a zvláštnosti ostatních hospodářských stavení 73
- VI. STAVITELSTVÍ V MĚSTEČKÁCH. Zničené památky. Domy typu selských chalup. Typ městských budov z doby renesance; jejich půdorys a vnější vzhled. Měšťanské domy v městečkách Huculštiny: Jabloniv, Pistryň, Kosiv, Hvozdec, Pečenižyn a jiných. Přehled jejich tvarů a detailů. Domy v Mušině nad Popradem. Židovské modlitebny a civilní ráz jejich architekturních forem. Vnější vzhled a vnitřní zařízení. Genese půdorysu modliteben. Modlitebny v Jablonově, Hvozdcí a Pečenižyně 79
- VII. CÍRKEVNÍ STAVBY, JEJICH TYPISACE A GENESE. Etnografické zvláštnosti krajiny. Hlavní kmenové rozvětvení v oblasti Karpat. Typ třísrubových staveb, jeho genese, vztah ke stavbám zděným a svéráznost forem. Grafický, dokumentární materiál o nejstarších vzorech třísrubových staveb. Nejstarší zachované ukázky dřevěných staveb. Byzantské pravzory. Stará kultura dřevěného stavitelství. Bojkovský typ staveb: všeobecná elevace, konstrukce, formy, zvláštnosti. Způsob stavby bojkovských kostelů. Různé odrůdy bojkovských staveb: jednoduchý a složitý typ. Zvláštnosti a „tajemství“ stavitelského umění. Lemkovské stavby jako další vývoj „bojkovského typu“; barokní doplňky a

jiné zvláštnosti konstrukce, tvaru a materiálu. Huculský typ staveb: centrálnost základu a obměny půdorysů, střechy a báně. Genese křížového typu staveb. Podolský typ třísrubových staveb s jednou anebo třemi kopulemi. Zvonice, jejich typisace, genese, konstruktivní zvláštnosti a jejich vztah k hradně — obrannému stavitelství. Typy cerkvi na Podkarpatsku. Barokové a pseudo-gotické kostely, jejich třídílné základy a novější doplňky 84

VIII. STAVITELÉ DŘEVĚNÝCH BUDOV. Zaniklá jména stavitelů a tesařských mistrů. Tvořivost „kolektivní“ nebo jednotlivých mistrů. Sběrání materiálu. Cechové zřízení tesařských mistrů, jejich postavení hmotné, společenské a sociální. Bratrstva „dřevoobráběčů“ X.—XII. stol. Čechy XVI. stol. a novější doby. Selští mistři XIX. stol. Stavitelé v oblasti Karpat v XVII. stol.: I. Ščerbjavj, I. Pantelejmon, Hryhorij. Dvě hlavní střediska mistrů stavitelských v XVIII.—XIX. stol. — bojkovské a huculské. Stavitelé z okresů Turka. Vynikající jména: I. Ivankovyč, Konstantyn, S. Meľnykovyč, H. Pylyporak a D. Prokopij. Poslední ze staré tradice stavitelů Luka Snihur z Poharu a jeho dílo. Stavitelé z okresu Skolje. Huculští tesaři. Stavitel XVIII. stol. Leš Kovčuk. Huculští stavitelé XIX. století. Stavitelé Karpatské Ukrajiny XVIII. stol. . 99

IX. ČASOVÝ A SLOHOVÝ ROZVOJ STAVITELSTVÍ. Archaický původ „bojkovského“ typu staveb. Nejstarší zachované dřevěné stavby v Haliči a v jiných zemích přinášejí rovněž „bojkovský“ typ střech. Nejstarší historické zprávy o bojkovském typu. Norské dřevěné kostely a jejich odlišnost v konstrukcích, tvarech a jinde od staveb karpatských. Archaický původ jehlancové bojkovské střechy. Tatáž střecha na stavbách lemkovských a novější barokní doplňky. Podobný typ na Podkarpatsku. Časová evoluce tvarů ve změnách půdorysů, kopulí atd. Haličská lemkovština. Osmihranné báně a tambury. Zvláštnost těchto staveb a genese tak zv. pendentivu (byzantský slohový rys). Detaily budov a jejich slohové a jiné zvláštnosti: dveře, ochoz, podloubí, fezba ornamentů, zařízení, ikonostasy, železné kříže. Evoluce tvaru půdorysu třísrubové stavby v době barokové a rokokové. „Tříkonchový“ typ půdorysu. Teorie o vývoji půdorysu od jednosrubového do devítisrubového „systému“ a její pochybnost. Slohové změny ve tvaru báně a v jiných podrobnostech. Ukrajinské čili kozácké baroko. Konstruktivistická zásada dřevěného stavitelství. Formální změny v době barokní a rokokové. Úpadek stavitelského umění v době empírové. Záporožská katedrála jako mistrovské dovršení ukrajinského dřevěného stavitelství 105

LITERATURA	117
REJSTŘÍK OSOBNÍ	129
REJSTŘÍK MÍSTNÍ	133